

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктору юридичних наук, доценту,
професору кафедри військового права
факультету міжнародних відносин та права
Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
КАРЕЛІНУ Владиславу Володимировичу

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри військового права
факультету міжнародних відносин та права Військового інституту**

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

БЕРИСЛАВСЬКОЇ Оксани Михайлівни

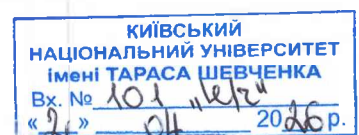
на дисертацію

БОНДАРЯ Віталія Петровича

**на тему «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними
Силами України та волонтерськими організаціями», подану на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність дисертаційної роботи

В умовах повномасштабної збройної агресії росії в Україну одним із ключових елементів забезпечення національної стійкості держави і суспільства є ефективна цивільно-військова взаємодія між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями. Така взаємодія є унікальним прикладом спільного вирішення багатовекторного комплексу запитів як військових частин, так і цивільного населення, що додатково підкреслює важливість єдності та взаєморозуміння усього громадянського суспільства, волонтерських та благодійних організацій, які продемонстрували здатність до консолідації і мобілізації та, у складний для країни час, взяли на себе вирішення найбільш гострих проблем.

Саме тому можна стверджувати, що тема дисертації Бондаря Віталія Петровича «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями» є, як ніколи, на часі. Дослідження дисертанта демонструє готовність сучасної правової науки реагувати на виклики і загрози національній безпеці та обороні, і загалом підтверджує, що цивільно-військова взаємодія виступає вагомим чинником забезпечення ефективної відсічі державі-агресору в умовах конфлікту високої інтенсивності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертації Бондаря Віталія Петровича «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями» відповідає розділу 5 Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 липня 2025 року № 715-р, п.3.4.4 Концепції військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року, затвердженої наказом Міністерства оборони України 27 жовтня 2023 року № 637, завданню 5 Операційного плану заходів з реалізації у 2025-2026 роках Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 року № 622-р, пп.26, 39 Стратегічної концепції НАТО – 2022, ухваленої главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року, розділу 3 Доктрини цивільно-військового співробітництва НАТО (NATO Standard AJP-3.19. Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation, 2025) та інших документів програмно-цільового та планового характеру.

Робота виконувалася у межах планів науково-дослідних робіт Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (р/н 0101u002292, шифр «Правочин-2»), що додатково наголошує на актуальності та пріоритетності наукових розвідок у сфері цивільно-військового співробітництва.

Разом з тим, слід відзначити, що науковий інтерес Віталія Петровича Бондаря до проблемних питань цивільно-військової взаємодії підкріплений власним практичним досвідом військової служби у складі Управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України, а також його участю на ротаційній основі у тактичних групах цивільно-військового співробітництва, що безумовно ілюструє ретельний та послідовний процес дослідження.

Наукова новизна обумовлюється тим, що дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень, в якому на підставі аналізу національного законодавства, нормативно-правових актів Північноатлантичного Альянсу та зарубіжних держав, а також теоретико-методологічних джерел охарактеризовано правове забезпечення цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями та надано пропозиції щодо його вдосконалення.

Так, автором *вперше*: на підставі аналізу концептуальних відходів до сутності цивільно-військової взаємодії запропоновано їх класифікацію, яка включає атрибутивний, процесуальний, синергетичний, реляціоністський, детермінаційний, комунікаційний та військово-правовий підходи; охарактеризовано правові засоби цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями та визначено їх ознаки.

Заслугує на увагу, що дисертантом *удосконалено*: характеристику взаємодії між цивільним та військовим компонентами на загальнодержавному, територіальному та локальному рівнях; поняття цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями; доведено тезу, відповідно до якої правовий статус Збройних Сил України та волонтерських організацій як суб'єктів цивільно-військової взаємодії має велику кількість суперечностей та прогалин, і надано їх детальну характеристику; здійснено класифікацію

проблем, притаманних сучасному етапу взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями.

У роботі *набули подальшого розвитку*: розуміння основних напрямів цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України і волонтерськими організаціями, до яких віднесено інформаційно-аналітичний, підтримуючий антикризовий та формуючий, і надано характеристику видів діяльності, які охоплюються вказаними напрямками; доведення позиції, відповідно до якої українська модель цивільно-військової взаємодії має унікальні риси, відсутні у класичній моделі НАТО і аргументовано, що, оскільки жодна з держав-учасниць НАТО не брала участь у тривалому повномасштабному збройному конфлікті на Європейському континенті протягом останніх 80 років, то досвід України у сфері оптимальної побудови цивільно-військової взаємодії є новітнім і більш адекватним сучасним війнам, які корінним чином відрізняються від військових конфліктів XX століття.

У дисертації Бондаря Віталія Петровича є також інші вагомі та достатньо обґрунтовані теоретичні положення і пропозиції до чинного законодавства, які засвідчують достатньо високий науковий рівень проведеного дослідження та досягнення автором поставлених завдань і мети.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані у дисертаційній роботі, можуть бути використані у практичній діяльності, науково-дослідній роботі та у навчальному процесі, зокрема для удосконалення правового забезпечення цивільно-військової взаємодії, правового статусу Збройних Сил України та волонтерських організацій; у процесі організації та здійснення цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями, та волонтерськими організаціями, а також вже використовуються при викладанні дисципліни «Цивільно-військове співробітництво» і в межах окремого спецкурсу «Захист цивільного населення в умовах збройних

конфліктів», а також для підготовки підручників і навчально-методичних матеріалів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Надана для рецензування дисертаційна робота дозволяє зробити висновок про високий науковий рівень підготовленості дисертанта, вміння аналізувати, систематизувати та узагальнювати матеріал.

Віталій Петрович Бондар добре володіє різноманітними методами наукового пошуку, що сприяло якісній підготовці наукового дослідження, зокрема у своїй роботі ним було використано низку загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів, серед яких: діалектичний метод, метод аналізу та синтезу, історико-правовий метод, формально-юридичний та юридико-догматичний методи, компаративний метод, метод документального аналізу та аналізу судової практики, а також прогностичний метод та метод моделювання.

Безсумнівною перевагою роботи є використання значного обсягу нормативно-правових джерел, як законодавчих, так і підзаконних, загальнотеоретичних та спеціально-військових наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері цивільно-військової взаємодії, а також матеріалів з власного досвіду автора у сфері цивільно-військового співробітництва.

Дисертант поставив собі за мету виявити суперечності та прогалини, які гальмують ефективне здійснення цивільно-військової взаємодії Збройних Сил України та волонтерських організацій, а також запропонувати низку заходів правового та організаційного характеру для її оптимізації і на цій основі виокремив дев'ять основних завдань дослідження.

Аналіз змісту роботи свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу і дозволяє констатувати високий науково-теоретичний та прикладний рівень дослідження. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений та аргументований підхід до вирішення визначених задач і досягнення мети дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором

Бондар Віталій Петрович вдало узагальнив наявний матеріал та систематизував його, зокрема основні наукові положення дисертації, висновки та рекомендації дисертант достатньо повно представив у друкованих працях, а саме: 3-х статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях категорії Б (з присвоєнням DOI), перелік яких затверджено МОН України, а також у 7-ми тезах доповідей на Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності

Ознайомившись із представленими науковими публікаціями, дисертацією Бондаря Віталія Петровича «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями», а також результатами перевірки на академічну доброчесність у Науково-консультаційному центрі НДЧ Київського національного університету імені Тараса Шевченка, відзначаю високий рівень оригінальності роботи та відсутність порушень академічної доброчесності.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації

Попри достатньо високий науковий рівень дослідження, варто зазначити, що рецензована дисертація містить окремі висновки та пропозиції, які потребують посилення аргументації або містять спірні теоретичні позиції, що у свою чергу спонукає до дискусії з приводу наступних положень:

У підрозділі 1.3 (с. 56-57) дисертант визначає місію взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями «як забезпечення за допомогою взаємних зусиль високої обороноздатності військових формувань та безперешкодної реалізації демократичних цінностей громадянського суспільства, завдяки чому досягається сталість відносин на всіх рівнях функціонування держави».

Вважаю, що це визначення є концептуально правильним, однак має загальний характер і не містить конкретизації засобів досягнення місії, зокрема правових та організаційних, що безпосередньо пов'язані з предметом дослідження.

Таким чином, у визначенні наявні суб'єкти взаємодії (Збройні Сили України та волонтерські організації), цілі та пріоритети, проте засоби досягнення окреслені недостатньо чітко. Хотілося б почути додаткову аргументацію дисертанта з приводу конкретних правових та організаційних засобів досягнення вказаної місії.

У підрозділі 2.1 (с. 98-99) автор наводить досить розлогий перелік суперечностей у правовому статусі Збройних Сил України та волонтерських організацій (11 пунктів). Але цей перелік не має чіткої ієрархії за рівнем важливості. Робота б безперечно виграла, якби автор структурував їх за критеріями нормативної значущості та практичної актуальності і цим самим вирішив би питання виокремлення ключових проблем, які потребують першочергового вирішення.

У висновку 8 (с. 211) серед проблем, притаманних взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями, автор виокремлює проблему збільшення кількості підготовленого кадрового складу структур цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, пояснюючи потребою збільшення обсягів підготовки фахівців за спеціальністю «Цивільно-військове співробітництво». Цілком погоджуючись з вказаним висновком, хотіла би поставити уточнююче запитання: Які кроки, на думку автора, необхідно здійснити (доопрацювати) у системі підготовки фахових, вмотивованих офіцерів для структур ЦВС?

Варто зауважити, що наведені тези носять переважно дискусійний характер та спрямовані на подальші дослідження, тому жодним чином не применшують загального позитивного враження від роботи та не впливають на високу оцінку її якості.

Загальний висновок

Враховуючи актуальність, обґрунтованість, наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження, а також з огляду на логічну побудову змісту роботи, кількість та обсяг публікацій здобувача, дисертація Бондаря Віталія Петровича на тему «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями», є такою, що відповідає положенням Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами внесеними Постановою Кабінету Міністрів України №507 від 03 травня 2024 року) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року (зі змінами внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України №759 від 31 травня 2019 року).

З огляду на вищевказане, вважаю що дисертація на тему «Правові засади цивільно-військової взаємодії між Збройними Силами України та волонтерськими організаціями» є завершеною науковою працею і містить нові науково-обґрунтовані результати, а її автор – Бондар Віталій Петрович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

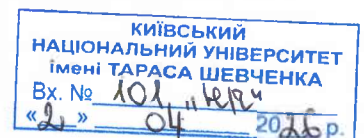
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри військового права
факультету міжнародних відносин та права

Військового інституту Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Оксана БЕРИСЛАВСЬКА

Підпис О. Бериславської
засвідчую.

НАЧАЛЬНИК ВІДІЛУ ПЕРСОНАЛУ
ШТАБУ ВІЙСЬКОВОГО
ІНСТИТУТУ КНУ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
П-К *Зубенець*

[Handwritten signature]